

Kvällen är tidig i februari

av Lottie Sällström Randsalu

Jag bor i Malmö med man, barn och katt.

Innan läkarstudierna jobbade jag som frilansjournalist.

Fem minuter in i jousen kommer undersköterskan springande.

”Vi får inget hjärtljud på femman”, säger hon och flackar med blicken tills hon får syn på Torun, kvällens läkare, och vänder tillbaka mot det rum hon just kommit ifrån. De nyss fyllda kaffekopparna skraller mot diskbänken när vi hastigt ställer ner dem. Träklapper mot plastgolv.

Undersköterskan drar upp dörren utan att knacka. Rummet är mörkt, så när som på en golvlampa som står vid sängens huvudända, vänd mot raden av fönster. Hade det varit ljusst ute hade vi blickat ut över rökrutan nere på innergården. Nu möter vi istället de suddiga spegelbilderna av oss själva.

Kvinnan ligger på rygg. Hon jämrar sig tyst, gnyr för sig själv. Ingen håller henne i handen, ingen rör vid henne förutom barnmorskan som envetet flyttar plastdosa och resårband över den bågnande magen i jakten på hjärtljud. Maken sitter i en fåtölj i hörnet vid fönstret. Han är inte långt bort men det ser ut som att han inte riktigt är där. Hela tiden stirrar han ner i golvet, stilla som en stenstod. Kvinnans mamma är också där, men det tar ett tag innan hon märks. Hon står och trycker i hörnet bakom sängens huvudända. Det känns som att hon gömmer sig. Hon håller sig i sängkanten, kanske för att inte ramla.

Kvinnan jämrar sig igen, försöker vända sig på sidan men barnmorskan stretar emot med sitt resårband. CTG:n förblir tyst.

Det är mörkt därute. Rummet vi står i är dunkelt och kvavt. Och så är det alldeles för tyst. Det känns som att det redan är mitt i natten, men jag vet att kvartifem-ekot inte ens har börjat. Regnet slår försiktigt mot fönsterkarmen.

Kvällen är tidig i februari.

Torun byter plats med barnmorskan och fortsätter att leta hjärtljud. Efter en minut sänker hon axlarna och ser upp.

”Hämta Jesper”, säger hon lågt.

Hennes röst är stram, nästan vass. Hon behöver inte vända sig om och se på den hon tilltalat, undersköterskan Laila är redan halvvägs ut ur rummet för att hämta överläkaren.

Åter träskosteg i korridoren. Först på väg bort. Sedan tillbaka, i dubblett.

Överläkaren är lång, smal och senig. Han springer säkert halvmaror varenda söndag.

”När kom hon in?” säger han medan han ser på kvinnans mage.

”För en kvart sen”, svarar barnmorskan med blicken riktad åt samma håll. ”Vi tog in henne på rummet direkt.”

Överläkaren byter fot. Han för händerna bakom ryggen, sedan fram igen och knyter dem över sin platta mage. För att sekunden senare stoppa ner dem i rockfickorna.

”Hur länge har ni hållit på, Fatin?” frågar han med irriterad men tyst röst, vänd mot barnmorskan.

Hon skakar på huvudet, utan att möta hans blick.

”Tio minuter, inte mer. Laila gick och hämtade Torun direkt.”

Överläkaren böjer huvudet bakåt, drar efter andan och blundar hårt.

”Men för i helvete, vi måste ju snitta henne.”

Han står där mitt i rummet. Flaxar till med armarna så att rocken fladdrar. Han påminner om en väderkvarn, får mig att tänka på Don Quijote. Han har inte gått fram till kvinnan ännu. Han har inte hunnit hälsa på henne, eller på mannen eller på kvinnans mor som fortfarande står och trycker i hörnet.

Ingen har hunnit hälsa på dem. Den bågande magen är i allas blickfång. Kanske får CTG:n liv om vi stirrar tillräckligt länge på den.

”Men det är ju dött”, väser Torun och vänder sig om mot överläkaren. Paniken lurar i hennes röst. ”Vi kan ju inte snitta henne. Barnet är ju dött.”

Jesper rycker till, som rycks han ur en eftermiddagslur.

”Nej. Nej”, säger han och möter Toruns blick, stirrar en kort stund på henne. ”Nej. Självklart inte. Vad fan tänkte jag på.”

Dörren går upp och ytterligare en barnmorska kliver in i dunklet.

”Torun. Sugklocka på tian.”

Barnmorskan vänder och går. Torun ser efter henne och sedan på Jesper. Han nickar tyst.

”Gå du. Jag tar det här.”

Torun rätar på ryggen och reser sig upp. Jag följer efter när hon nästan springer ut ur rummet, som skulle det svälja henne om hon gick för långsamt. Väl ute i den ljusrörsbelysta korridoren tvärar hon bort till avdelningens andra länga och försvinner in på rum tio.

*

Tre timmar senare har några saker skett. Det ena är att överläkaren har gått hem för kvällen. Det andra är att kvinnan på rum fem har fött sitt förstfödda barn. Sitt första, livlösa, barn.

Under tiden har Torun jourat vidare. Besökt en nyopererad ovarialcancerpatient, gett en ung kvinna råd om hur hon ska undvika ytterligare recidiv av candidavaginit, sytt ihop en mellangård som var så sargad att den stod och fladdrade i vinden, lagt in en kvinna i vecka 30 för pågående värkarbete, förlöst en kvinna med akut snitt vars man var lika tacksam och gråtmild efteråt som han var tvärarg innan. Och så vidare.

Torun hade fullt sjå den kvällen. Inget snack om det. Men ändå skaver minnena i mig, jag som stod bredvid.

Minnet av undersköterskan som kom och bad Torun att gå in till kvinnan på femman, som vid det laget hade genomgått en hel förlossning för sitt döda barns räkning.

”De vill träffa dig. De vill träffa en doktor.”

Torun hade skakat på huvudet så att hennes tunga röda lockar studsade som fjädrar runt öronen. Några vita strån blänkte till i det skarpa ljuset.

”Inte nu. Jag måste till ettan först.”

Minnet av Fatin, barnmorskan, som en timme senare stack in huvudet på läkarexpeditionen och bad Torun att gå in till patienten.

”Hon säger att hon vill träffa en doktor innan hon går.”

Torun satt med telefonen i handen, hon hade just avslutat ett kort samtal med bakjouren. De båda hade olika åsikter om en kvinna som legat med svår huvudvärk sedan drygt ett dygn. En av dem ansåg att kvinnan hade begynnande preeklampsi och borde induceras, den andra ansåg att proverna talade för sig själva och att kvinnan hade en ovanligt enveten huvudvärk och att de skulle avvakta till morgonen. Ingen av dem hade varit helt nöjd efter den korta avstämningen men beslut hade tagits och skulle implementeras.

”Går? Vadå går?”, sade hon och vände sig mot barnmorskan.

Fatin skruvade på sig i dörröppningen och såg ut att längta därifrån.

”Hon säger. Eller nej, det är faktiskt han som säger. Att de går härifrån om de inte får träffa en doktor snart.”

Toruns haka sköt fram mellan de röda testarna.

”Va?” Ögonbrynen for upp i pannan. ”Hotar de med att gå hem?”

”Alltså”, började Fatin. ”Jag tror inte de riktigt vet vad de gör.”

”Men...”

Torun slog ut med armarna och lät dem falla tungt mot de vita byxbenen.

”Jag har verkligen inte tid”, sade hon och suckade tungt. ”Jag kan ju inte gå till dem om jag inte har tid. Eller hur?”

Barnmorskan blinkade några gånger.

”Nä. Det är klart att du måste hinna för att hinna gå dit.”

Fatins röst var tunn, som is om våren.

”Eller hur”, sade Torun och såg rakt framför sig, ner på skrivbordet. Hon höll fortfarande den svarta lilla telefonen i ett stadigt grepp med vänsterhanden. ”Jag kan ju inte gå in till dem bara för att plötsligt vara tvungen att springa därifrån igen”, sade hon och lyfte upp en hög med papper. ”Det kommer ju bara nya grejer hela kvällen. Jag kan inte fatta när jag ska hinna in till dem.”

Hon lutade sig fram över skrivbordet och satte telefonen i klykan.

”Dessutom är det ju mycket bättre om de får prata med Jesper. Jag var ju trots allt bara inne hos dem i några minuter”, sade hon och suckade för minst hundra gången den kvällen. ”Han kommer ju in imorgon bitti, kan du inte säga det till dem?”

Förstrött förde hon handen till pannan och drog fingrarna genom håret. Nästan omedelbart fastnade hon i lockarna och slet irriterat loss handen. Några röda hårstrån singlar ner mot plastgolvet.

Barnmorskan harklade sig och backade ut genom den halvöppna dörren.

”Ska jag säga att du inte kommer då eller?”

Torun rullade in stolsbenen under skrivbordet igen, greppade diktafonen och vände blicken mot skärmen.

”Jag fattar inte när jag ska hinna in till dem”, sade hon tyst och skakade på huvudet.

”Nej, okej”, sade Fatin med handen på dörrkarmen. ”Men då går du inte dit nu i alla fall?”

Blicken Torun gav barnmorskan var trött.

”Nej. Det gör jag inte. Jag går in till dem så fort jag har lite vettigt med tid. När nu det ska bli.”

Och så till sist. Minnet av Laila som hittade oss i köket. Det var gott med lite kvällsmat vid tiotiden.

”De har gått nu.”

”Va?”

Torun slutade tugga, lyfte huvudet och såg på undersköterskan.

”Vadå gått?”

Hon fick en stum blick till svar.

”När då?”

”Nu. För bara en liten stund sen.”

Undersköterskans röst var uppgiven.

”Vi såg dem precis när de var på väg ut från avdelningen”, sade hon tyst. ”Vi kunde inte övertala dem att stanna kvar. De tyckte att de hade väntat tillräckligt länge.”

Det var tyst i köket. Det enda som hördes var det varma brummandet från diskmaskinen. Undersköterskan stod och väntade vid bordets kortsida. Frånvarande tuggade Torun vidare på sin medhavda Flygande Jacob, stirrade rakt framför sig som om hon sökte efter något på andra sidan av de mörka fönsterrutorna. Så reste hon sig plötsligt.

”Barnet?” Hon såg på sin kollega. ”Vad gjorde de med barnet?”

Reflexmässigt förde undersköterskan sin hand mot munnen.

”Jag vet inte”, sade hon och rörde sig med ens ut ur köket. ”Jag gick ju direkt till dig.”

”Men herregud alltså”, mumlade Torun och sköt undan stolen bakom sig och hastade förbi undersköterskan.

I korridoren Fatin, barnmorskan.

”De bara gick.”

”Jag vet”, svarade Torun med hopbitna käkar medan hon fortsatte att gå. ”Var är barnet?”

”Barnet?” Barnmorskans röst bröts en aning. ”Ingen aning.”

Den allt större truppen av vitklädd personal närmade sig rum nummer fem.

Träskoklappret studsade mellan väggarna. Fatin var först fram vid dörren, tog tag i den svala metallbågen och drog upp dörren.

Det var så stilla. Inga värkar. Ingen smärta.

Inga människor.

Eller. Jo förresten.

En.

En mycket liten.

En som inte levde.

En som låg alldeles stilla på skötbordet. I ljusgula lånekläder.

Detta barn skulle aldrig kunna trilla ner och slå sig.

De lämnade sitt barn. Det låg kvar i ett mörkt, tomt rum på ett sjukhus.

Kvällen är karg i februari.

*

Det tog flera veckor innan jag grät för dem.

Jourkvällen hade fortsatt, jag ägnade den åt att titta rakt fram, Torun ägnade den åt att varje arbetsfri stund repetera vad som hade hänt inför den som råkade vara i närheten.

Vad hon hade gjort och inte hade gjort, vad de andra hade gjort och inte hade gjort.

Varje gång kom de fram till att inga fel hade begåtts. Ibland tyckte jag mig ana en sekunds tvekan innan de jakande nickade åt varandra. Men de höll med varandra.

Just där och då, när de stod i köket och försökte värma sig med bejakande ord och stöttande blickar, vad gjorde bakjouren då? Varför var han inte där? Ingen hade ringt in honom, bett honom komma dit. Kanske trodde de inte att han behövdes, kanske ville de inte störa.

Kanske hade de faktiskt ringt in honom om de hade kunnat ana vart ångesten skulle föra människorna på rum fem.

Vem var jag att döma? Vem var jag att tycka?

Jag var bara någon utifrån. En fluga på väggen utan ansvar, kunnande eller helhetssyn. Utan legitimation, lön eller risk för påföljder. Jag var bara en grön medicinstudent. En någon, som inte kunde undgå den sönderslitande sorgen som vällde ut ur rum fem den kvällen. Jag kunde inte känna deras smärta, men det behövdes inte för att ana vidden av den.

Hur avgrundsdjup måste inte desperationen ha varit för att få tre vuxna individer att lämna ett nyfött barn, hur dött det än må ha varit?

Det tog som sagt tid att känna. Kvällen gick. Dagen efter gick och veckan efter gick. Jag ringde min pappa och pratade. Min pappa kirurgen som jag alltid ringer när något kramar om hjärtat efter en dag på klinik. Jag berättade och han lyssnade. Han sade inte så mycket, men jag hörde hans andetag i telefonen och det räckte ganska långt. Så några veckor senare, en etikdiskussion med kursarna. Plötsligt satt jag där med tårar strilande nerför kinderna.

Jag kommer ihåg tre saker: En av de yngre manliga kursarna såg livrädd ut, både för den historia jag berättade och för mina plötsliga tårar. Läkaren som höll i mötet som hade förutsett alltihop och lugnt sköt över ett paket näsdukar till mig. Och så minns jag min egen förvåning över att jag faktiskt inte hade gråtit över det förrän då.

Vad gör man med en bevittnad sorg? Vad gör man med sorg som inte är ens egen, men som river i en? Var stoppar man undan minnet av en medmänniskas livslånga trauma?

En människa som ena stunden smärtar för att snart få träffa sitt första barn och en kort stund senare har ett krampande underliv som ska förlösa ett dött barn. Så mycket som kan förändras på bara några minuter. Ett helt liv.

*

Vem var jag att döma? Vem var jag att tro att jag kunde se mer av en människas behov än vad en erfaren läkare kunde? Vem var jag att, i bästa telepatistil, önska att

denna läkare skulle ge en stund av sin tid till dem? Bara fem minuter. Hellre det än ingenting.

Vem var jag att tycka? Jag, som vid det laget kände mig ganska överflödig och inte ens frågade hur det var med henne, Torun, som gick allt snabbare mellan patienterna. Hon sprang som om hon försökte komma ifatt den tid hon jagat hela kvällen.

Alla kan missbedöma. Även en överläkare kan låta paniken välla upp och förblinda fokus för en sekund. Men man kan alltid backa ett steg och se klart igen.

Alla är vi rädda. En erfaren läkare med pondus och trygghet går inte heller fri. Alltid är vi rädda för någonting, har vi otur hamnar det mitt framför ögonen på oss när vi är som minst rustade att hantera det.

Andras sorg skrämmer. Men rädslan blir mindre om vi ser ett slag på den.

Det är svårt att inte räckta till. Att be om hjälp av den som kan ge den. Att kräva stöd av den som ska ge det.

Jag önskar att jag ska våga se mina medmänniskors sorg. Se utan att bli uppäten av den. Jag drömmer om att jag, när det är jag som är läkaren i situationer som denna, vågar möta stunden i all sin verklighet, hur svidande den än må vara. Möta, utan att försvinna in i den.

Jag önskar att jag ska våga be om hjälp när jag inte reder ut en situation. Oavsett om det handlar om medicin eller ren och skär mellanmännisklighet.

Kvällen är tidig i februari. Det är den alltid.

Människor går sönder varje dag. Ibland är det du, ibland är det jag. Ibland är det småtrasigt, ibland är det helt av på mitten.

Det är därför vi måste våga.

Vi måste våga se varandra utan rädsla.

Vi måste våga be om hjälp när en måste vara två.